

Evropski program varovanja gozdnih genskih virov (EUFORGEN)

Hojka KRAIGHER

Program EUFORGEN povezuje evropske države, podpisnice ministrske konference v Strasbourg (1990) o varstvu gozdov v Evropi, predvsem 2. sklepa konvencije, ki podpira ustanovitev 'instrumenta za sodelovanje pri varstvu genske raznolikosti v evropskih gozdovih'. Ustanovljen je bil ob drugi ministrski konferenci v Helsinkih (1993), delovati je začel oktobra 1994 in po ministrski konferenci v Lizboni (1998) z letom 2000 prehaja v drugo fazo. Organizator programa je Mednarodni inštitut za rastlinske genske vire iz Rima (IPGRI) v sodelovanju z Oddelkom za gozdarstvo FAO.

EUFORGEN deluje v okviru petih mednarodnih mrež, v katerih poteka sodelovanje specialistov za posamezne drevesne vrste oz. skupine vrst, od analize potreb, izmenjave izkušenj do razvoja namenov in metod aktivnega varovanja izbranih vrst, vključno z razvojem strategije varovanja ekosistemov, katerim te drevesne vrste pripadajo. Pet mrež zajema vrste *Picea abies* (po novem mreža za iglavce), *Quercus suber* (po novem mreža za mediteranske hraste), *Populus nigra* (in po novem *P. alba*), plemenite listavce in socialne listavce. Mednarodne mreže (v okviru nacionalnih programov) izvajajo popise in izdelujejo registre genskih virov izbranih vrst, razvijajo skupne evropske baze podatkov in deskriptorjev, ugotavljajo skupne potrebe po raziskovalnem delu, pripravljajo skupne raziskovalne programe, podpirajo snovanje in ohranjanje gozdov z namenom varovanja genskih virov ter dodatnih *in situ* in *ex situ* ukrepov, razvijajo dolgoročne strategije in navodila za varovanje ter prispevajo k izobraževanju javnosti.

Formalno sodelovanje v programu smo v Sloveniji podpisali junija 1997 in aktivno sodelovali v pripravi domačih in mednarodnih strategij varovanja gozdnih genskih virov v okviru mrež za iglavce, socialne listavce, plemenite listavce in leta 1999 tudi v mreži za topol. Pripravili smo pregled *in situ* in *ex situ* varovanja gozdnih genskih virov v Sloveniji, zakonodaje in znanstveno-raziskovalnega ter razvojnega in strokovnega dela na tem področju. Sodelovanje je bilo zlasti koristno pri pripravi strokovnih osnov za novo zakonodajo in podzakonske akte ter tehničnega predpisa s področja gozdnega reprodukcijskega materiala, pri

vpetju naših raziskav populacijske genetike smreke, bukve in hrastov v evropski kontekst ter pri razvoju tehnologije shranjevanja izbranih semen listavcev za potrebe gozdne semenske banke in gozdne semenarske prakse.

V drugi fazi programa EUFORGEN se poudarki prevešajo v koordinacijo regionalnih strategij varovanja gozdnih genskih virov, monitoring zakonodaje in regulative pri izmenjavi gozdnega reprodukcijskega materiala, razvoj mehanizmov za omogočanje izmenjave tega materiala, razvoj metod in baz podatkov za identifikacijo izvora materiala ter stike z javnostmi. Poudarek v posameznih mrežah, v okviru katerih potekajo navedene aktivnosti, se preveša iz posameznih modelnih drevesnih vrst na širšo skupino vrst s podobno problematiko.

V začetku marca 2000 (5. - 7. marec 2000) bo na pobudo sodelavcev iz sodelujočih držav in IPGRI iz Rima organiziran prvi sestanek nove mreže za iglavce (prej mreža za smreko) v Sloveniji, na Brdu pri Kranju. Sodelovalo bo 24 predstavnikov posameznih evropskih držav, predviden je poldnevni ogled ene od raziskovalnih ploskev GIS, poudarek pa bo na prikazu populacijsko genetskih raziskav predvidoma avtohtonih populacij smreke v Sloveniji (referent mag. Gregor Božič) in varovanju gozdnih genskih virov jelke.

Omenimo naj še, da je Slovenija ena redkih držav, v katerih poteka usklajeno delovanje na področju varovanja gozdnih genskih virov v okviru Nacionalnega programa razvoja gozdov (1996) in na področju priprave strokovnih osnov za Nacionalno strategijo izvajanja Konvencije o biodiverziteti, kjer so glavne aktivnosti predvidene prav za leto 2000. Sooblikovanje mednarodnih strategij predstavlja tudi poseben izziv, zahteve in možnosti v okviru nalog Javne gozdarske službe v kontekstu usklajevanja zakonodaje z direktivami EU. Primarne pravice lastnikov gozdov, prost pretok ljudi in kapitala v EU ter zahteve meja, v katere bo v nekaj letih lahko sodila Slovenija, lahko veliko pomenijo za naš gozd in gozdarstvo, od našega vključevanja v evropske programe pa bo odvisno, ali bo to dobro ali slabo. Prednosti glede ohranjenosti gozdov in pestrosti na vrstnem, genetskem in funkcionalnem nivoju lahko z ustreznim sooblikovanjem mednarodnih strategij ohranimo, poudarimo in izkoristimo ali pa jih že ob pristopu izgubimo.

* doc. dr. H. K., GIS, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO